

PONÈNCIA DEL PREFECTE DE LA CONGREGACIÓ PER A LA DOCTRINA DE LA FE: La teologia en el context cultural del segle XXI

Què és la teologia? Al llarg de la història hi ha hagut moltes definicions, ara no les enumerarem totes. Ens acontentarem amb alguns exemples. Sant Agustí, a la seva *Ciutat de Déu*, cita una definició habitual en el seu temps: «de divinitate ratio sive sermo» («reflexió o discurs sobre la divinitat»);¹ aquesta definició no pretén posar en relleu l'especificitat de la teologia cristiana, sinó que es mou en un àmbit general. Poc abans, en la mateixa obra, s'ha referit al triple concepte de teologia, freqüent en el seu temps: la teologia «mítica», la dels déus pagans, la teologia «política», la de l'Estat, que la utilitza per al seu funcionament i per mantenir-se, i la «natural», la dels filòsofs que investiguen sobre la divinitat.² Si les dues primeres són rebutjades del tot, la tercera, tot i amb el reconeixement de les seves insuficiències, és considerada un interlocutor vàlid per al cristià. Els Pares grecs han parlat de la teologia en un sentit molt més explícit en relació amb la doctrina sobre Déu u i tri en si mateix, en contraposició amb *l'economia*, que es refereix a la manifestació i al disseny salvador de Déu manifestat en el temps; aquesta segona és l'única font i l'única via d'accés per anar a la primera.³ A l'edat mitjana es va generalitzant l'ús del terme en el sentit d'una determinada ciència o branca del saber. Sant Tomàs d'Aquino titula ja la seva obra fonamental *Summa Theologiae* i al començament afirma que res no impedeix tractar de les coses de les quals tracta la filosofia «en la mesura que són conegudes amb la llum de la divina

1. *De civitate Dei*, 8,1.

2. Cf. *Ibid.*, l. 6, esp. 6,5.

3. Cf. L. F. LADARIA, *El Dios vivo y verdadero. El misterio de la Trinidad*, Salamanca 52015, 45.

revelació».⁴ Amb aquesta distinció respecte a les disciplines filosòfiques s'apunta en un cert sentit al mètode, més que als continguts. En aquest mateix sentit, una mica més endavant, l'Angèlic indicarà que la teologia com a *sermo de Deo*, discurs sobre Déu, té a Déu com a *subiectum*,⁵ i aquest terme no indica solament l'«objecte» o la matèria de la qual tracta la teologia, sinó també, el «subjecte» agent de la teologia, ja que aquesta té com a objecte la ciència mateixa de Déu.⁶ La Comissió Teològica Internacional, en el document *La teologia avui*, de l'any 2012, ens ofereix la definició següent: «La teologia és la reflexió científica sobre la revelació divina, que l'Església accepta com a veritat salvífica universal, mitjançant la fe».⁷

Podem comentar breument aquestes definicions, contemplant-les a la llum del rerefons doctrinal de la teologia del concili Vaticà II. Abans de res s'ha de posar en relleu que la teologia troba el seu origen en la revelació de Déu. El concili Vaticà II ensenya: «Per la seva bondat i saviesa, plagué a Déu de revelar-se Ell mateix i fer conèixer el secret de la seva decisió (cf. Ef 1,9), per la qual, en l'Esperit Sant, l'home té accés al Pare per mitjà de Crist, Verb fet carn, i és fet partícip de la naturalesa divina (cf. Ef 2,18; 2Pe 1,4) [...]. La veritat íntima tant sobre Déu com sobre la salvació de l'home se'ns clarifica en Crist, que és alhora mitjancer i plenitud de tota la revelació».⁸ Aquest important passatge conciliar ens mostra com dos pols de la revelació divina, que estan íntimament units: Déu que es revela a si mateix i ens dona a conèixer el seu ser íntim, i la salvació i plenitud de l'home que ve precisament d'aquesta comunicació del misteri de Déu, que se'ns manifesta i ens parla com a amic mogut pel seu amor immens cap a nosaltres. Primer de tot, Déu es revela a si mateix. La revelació neotestamentària ens mostra Déu u i tri, el Déu trinitari Pare, Fill i Esperit Sant, que és eternament intercanvi d'amor i que vol fer-nos partícips de la seva vida. Aquesta participació és la nostra plenitud. Solament Déu pot apagar la set del cor de l'home. Recordem la felicitosa formulació de sant Agustí al començament de les seves *Confessions*: «Ens has fet, Senyor, per a tu i el nostre cor estarà inquiet fins que no reposi en tu».⁹ La teologia ha reflexionat abundantament sobre el *desiderium videndi Deum*. Diferents han estat les opinions sobre aquest particular i no és el moment de

4. *STI* q.1, a.1.

5. *Ibíd.*, a.7.

6. Cf. Francesc, enc. *Lumen fidei*, 36; Benet XVI, Homilía del 6 de octubre de 2006 a la CTI: (AAS 158 [2006] 690-693).

7. *La teología hoy*, 5.

8. *Dei Verbum*, 2.

9. *Conf.* 1,1.

detenir-nos en elles. Una cosa és clara: la comunió amb Déu, la seva visió tal com és, és la plenitud de l'home, segons la revelació neotestamentària (cf. 1Co 13,12; 1Jn 3,2). L'ésser de Déu i la comunicació de si mateix a l'home constitueixen la plenitud d'aquest últim.

Aquests dos pols de la revelació es troben profundament units entre si. El nexce que els uneix és Jesucrist, el Fill de Déu, el Verb encarnat, mitjancer i plenitud de tota la revelació, tal com acabem de dir. La veritat sobre Déu és la primera veritat salvífica. Tenim aquí el primer i fonamental objecte de la nostra fe: els antics Símbols tenen estructura trinitària, com també tenen estructura trinitària les interrogacions baptismals a partir de les quals aquests símbols s'han format. Coneixem aquesta veritat profunda per Jesucrist, en qui la revelació culmina i es completa; alhora que duu a terme, amb tota la seva vida i especialment amb la seva mort i resurrecció, la salvació de l'home. Perquè puguem ser partícips de la seva vida ens comunica l'Esperit Sant, Esperit del Pare i del Fill, el do del Déu altíssim, el do diví per excel·lència. Déu u i tri en el seu misteri d'amor, Crist que ha mort per tots i ens comunica la seva vida divina, la salvació de l'home, i incoem aquí l'Església, sagrament universal de salvació i els signes sacramentals en els quals aquesta salvació es manifesta i es realitza. Heus aquí els grans temes de la revelació cristiana amb els quals la teologia s'ha confrontat des dels primers temps de l'Església i haurà de confrontar-se encara.

La reflexió sobre aquests temes és, per tant, l'objecte de la teologia. Una reflexió, ens deia la Comissió Teològica, que ha de ser «científica», és a dir, que té el seu propi mètode i el presenta com a únic camí per arribar a conclusions vàlides. Davant Déu, que es dirigeix a nosaltres i ens parla, l'única actitud correcta és la de l'escolta. *L'auditus fidei* és així la primera part, el primer capítol de la teologia. Aquesta escolta té lloc en l'Església, que ens mostra Jesús, que ens indica el cànon de les Escripures, que ens transmet la tradició i que, amb el seu magisteri, ens en garanteix l'autenticitat. La teologia té un caràcter eclesial, es fa a l'Església i per a l'Església, a l'Església creix i es desenvolupa, ha de partir de l'acolliment de la revelació de l'Església en el seu conjunt i de cadascun dels creients personalment. En aquest sentit és *scientia fidei*.¹⁰ És part de la *martyria* de l'Església, del testimoniatge de fe que dona davant el món. A continuació reprendrem alguns d'aquests punts, aquí només esbossats.

10. CONGREGACIÓ PER A LA DOCTRINA DE LA FE, Instrucció *Donum Veritatis*, 6.

1. LA TEOLOGIA EN LA FORMACIÓ SACERDOTAL. EL CARÀCTER PASTORAL DE LA TEOLOGIA

La teologia és una part o un aspecte de la missió d'evangelització de l'Església. Així ho entén aquesta quan la considera un element essencial, encara que no l'únic, en la formació dels futurs pastors. El decret *Optatam totius* del concili Vaticà II sobre la formació sacerdotal ofereix indicacions doctrinals decisives per al compliment d'aquesta missió. Vegem alguns elements que aquest important document ens ofereix:

2. CRIST, CENTRE DE LA REFLEXIÓ TEOLÒGICA

Una primera orientació la trobem en l'afirmació que tot l'estudi teològic, i també filosòfic, cada un amb les característiques que li són pròpies, ha de convergir en el misteri de Crist, «que afecta tota la història del llinatge humà, influeix constantment en l'Església, i actua sobretot per mitjà del ministeri sacerdotal».¹¹ La convergència de tot en Crist ve del fet que ell és la plenitud de la revelació. En ella es funda la teologia i, consegüentment, també ha de trobar en Ell la seva unitat i la seva coherència. Crist és, segons hem dit, mitjancer i plenitud de la revelació. Podem reflexionar sobre aquestes dues paraules. «Mitjancer»; la paraula ens remet a una altra persona que amb la revelació vol entrar en relació amb nosaltres, ens remet a Déu Pare, del qual tot procedeix, font última de tot i en concret de la divinitat (*fons et origo totius divinitatis*): «Hi ha un sol Déu; hi ha també un sol mitjancer entre Déu i els homes, l'home Jesucrist, que es donà a si mateix com a rescat per tots els homes...» (1Tm 2,5-6). Aquesta mediació és única. No hi ha cap altra mediació possible al mateix nivell. Per això, Jesús és l'únic que ens salva i l'únic que ens dona a conèixer el rostre de Déu: «A Déu ningú no l'ha vist mai: el seu Fill únic, que és Déu i està en el si del Pare, és qui l'ha revelat» (Jn 1,18; cf. 14, 5-6).

Aquesta mediació única ens revela Déu en la seva plenitud. Jesús ens dona a conèixer el misteri de Déu en si mateix, la Trinitat divina, el misteri del Déu amor del qual brollen tota la resta dels misteris de la nostra salvació. Donar-nos a conèixer al Pare i, per tant, revelar-se a si mateix com el Fill en la unitat de l'Esperit Sant és la gran obra del Fill, un aspecte central de la seva obra salvadora. Diu el Catecisme de l'Església Catòlica (núm. 234): «El misteri de la Santíssima Trinitat és el misteri central de la fe i de la vida cristiana. És el

11. *Optatam totius*, 14.

misteri de Déu en ell mateix. Per tant, és la font de tots els altres misteris de la fe, la llum que els il·lumina. És l'ensenyament més fonamental i essencial en la "jerarquia de les veritats" de la fe...». El papa sant Joan Pau II, en la seva encíclica *Fides et Ratio*, afirmava amb una referència explícita a la teologia i a la seva estructuració: «L'objectiu fonamental al qual tendeix la teologia consisteix a *presentar la intel·ligència de la Revelació i el contingut de la fe*. Per tant, el veritable centre de la seva reflexió serà la contemplació del misteri mateix de Déu Tri. A ell s'hi arriba reflexionant sobre el misteri de l'encarnació del Fill de Déu: sobre el seu fer-se home i el consegüent caminar cap a la seva passió i mort, que desembocarà en la seva gloriosa resurrecció i ascensió a la dreta del Pare, des d'on enviarà l'Esperit de la veritat per constituir i animar la seva Església». ¹² El lloc central i la primacia correspon al misteri de Déu en si mateix, però al mateix temps s'ha d'accentuar la unitat i la universalitat de la mediació de Crist, Fill de Déu, únic salvador de tots, per a l'accés a ell. Teocentrisme o cristocentrisme és, com moltes vegades s'ha posat ja en relleu, una falsa alternativa. Jesús mateix es refereix constantment al Pare, i aquest al seu torn diu que és Jesús qui hem d'escoltar (cf. Mc 9,6 par).

És, doncs, molt clar el sentit de la convergència en Crist de les diferents matèries i tractats teològics. Una convergència d'altra banda coherent amb el fet que ell penetra i en ell convergeix tota la història del gènere humà. El Nou Testament dona testimoniatge de la funció unificadora de tota la història que Crist exerceix: «Ell és la imatge del Déu invisible, engendrat abans de tota la creació, ja que Déu ha creat per ell totes les coses tant les del cel com les de la terra [...]. Tot ha estat creat per ell i destinat a ell. Ell existeix abans de tot i tot es manté unit gràcies a ell» (Col 1,15-17). I també: «Beneït sigui el Déu i Pare de nostre Senyor Jesucrist, que ens ha beneït en Crist, amb tota mena de benediccions espirituals dalt al cel. Ens escollí en ell abans de crear el món [...] donant-nos a conèixer el misteri de la seva voluntat: el pla que havia projectat realitzar en Crist en la plenitud dels temps: recapitular en Crist totes les coses del cel i de la terra» (Ef 1,3-4.9-10). El concili Vaticà II s'ha fet ressò d'aquest ensenyament: «El Verb de Déu, pel qual tot ha estat fet, també Ell es féu carn, a fi que, Home perfecte, salvés tothom i recapitulés l'univers. El Senyor és el fi de la història humana, el punt al qual convergeixen els desigs de la història i de la civilització, el centre de la humanitat, el goig de tots els cors i la plenitud de llurs anhels [...]. Vivificats i reunits en el seu Esperit, pelegrinem vers la coronació de la història humana, que encaixa plenament amb el pla del Seu amor: «recapitular en Crist totes les coses del cel i de la

12. *Fides et ratio*, 93.

terra (Ef 1,10)».¹³ Crist, d'altra banda, actua contínuament en l'Església. El seu rostre respandeix en el rostre de l'Església per l'acció de l'Esperit Sant.¹⁴

3. LA PARAULA DE DÉU

Aquesta concentració (no reducció) cristològica es fonamenta en una forta raó teològica: l'expressió «Paraula de Déu», amb la qual justament es designa la Sagrada Escripura, no es refereix en el seu sentit més original a aquesta, sinó a Jesús, el Fill, Verb de Déu. Ensenya el papa Benet XVI en la seva exhortació postsinodal *Verbum Domini*: «Com ho mostra de manera clara el Pròleg de Joan, el *Logos* indica originàriament el Verb etern, és a dir, el Fill únic de Déu, nascut del Pare abans de tots els segles i consubstancial a ell: la Paraula era amb Déu, la Paraula era Déu. Però aquesta mateixa Paraula, afirma sant Joan, «s'ha fet carn» (Jn 1,14), per tant, Jesucrist, nascut de Maria Verge, és realment el Verb de Déu que es va fer consubstancial a nosaltres. Així doncs, l'expressió «Paraula de Déu» es refereix aquí a la persona de Jesucrist, Fill etern del Pare, fet home».¹⁵ Per això, el Papa pot dir immediatament que el cristianisme no és una religió «del llibre», sinó de la «Paraula de Déu», no d'una paraula escrita i muda, sinó del Verb encarnat i vivent.¹⁶ Cal, per tant, ser conscients de l'ús analògic d'aquesta expressió, el significat fonamental de la qual es troba en referència al Verb etern fet carn, únic salvador i mitjancer entre Déu i l'home.¹⁷ La història única i singular de Jesús, els seus fets i les seves paraules, és la paraula que Déu ens dirigeix; la Paraula divina s'expressa en paraules humanes abans de res en la història de Jesús. Per això «la paraula no és solament audible, no solament posseeix una veu, ara la Paraula té un rostre, que podem veure: Jesús de Natzaret».¹⁸ La paraula de Déu es fa present com a persona.

La Sagrada Escripura és també, i d'una manera molt significativa, «paraula de Déu». Com a tal ha de ser al centre de l'estudi teològic. Ha de ser «com l'ànima de tota la teologia».¹⁹ I la constitució dogmàtica *Dei Verbum* ens diu: «La Sagrada Teologia es basa, com en fonament perenne, en la paraula de Déu escrita unida amb la Sagrada Tradició [...] les Sagrades Escripures con-

13. *Gaudium et spes*, 45.

14. Cf. *Lumen gentium*, 1.

15. *Verbum Domini*, 7.

16. Cf. *Ibid.*

17. Cf. *Ibid.*, 8.

18. *Ibid.*

19. *Optatam totius*, 16.

tenen la paraula de Déu, i pel fet de ser inspirades, són verament paraula de Déu; per això, l'estudi del Llibre Sagrat ha de ser com l'ànima de la Sagrada Teologia».²⁰ Aquestes afirmacions no es refereixen exclusivament a les disciplines bíbliques. Totes les disciplines teològiques han de nodrir-se de la paraula de Déu, i com a tal l'Escriptura ha de ser escoltada i estudiada. És Déu el que hi parla. Són significatives les paraules inicials de la constitució dogmàtica *Dei Verbum*, que no es refereixen solament a l'estudi de la teologia: «El sant Concili, escoltant religiosament la paraula de Déu i proclamant-la confiadament (*Dei verbum religiose audiens et fidenter proclamans*) segueix amb respecte les paraules de sant Joan, que diu: “Us anunciem la vida eterna, que era al costat del Pare i se'ns ha manifestat; us anunciem allò que hem vist i oït, a fi que també vosaltres participeu amb nosaltres, i la nostra participació sigui amb el Pare i amb el seu Fill Jesucrist (1Jn 1,2-3)”».²¹ Hi ha una clara correspondència amb les paraules inicials de la carta als Hebreus, que resumeixen l'ensenyament bíblic sobre la revelació: «En moltes ocasions i de moltes maneres, Déu antigament havia parlat als pares per boca dels profetes; però ara, en aquests dies definitius, ens ha parlat a nosaltres en la persona del Fill, per mitjà del qual ja havia creat el món i a qui ha constituït hereu de tot» (He 1,1-2). La Sagrada Escriptura en la seva integritat és el primer testimoniatge de la revelació divina. Constitueix la *norma non normata* que la Tradició ens ha transmès, i en ambdues es basen tant el magisteri de l'Església com la teologia com a ciència de la fe. En les paraules de l'Escriptura ressona la veu de l'Esperit Sant. Juntament amb l'Escriptura, la constitució conciliar *Dei Verbum* esmenta la Tradició, mitjançant la qual «l'Església, en la seva doctrina, vida i culte, perpetua i transmet a totes les generacions tot el que ella és, tot allò que creu. Aquesta Tradició procedent dels apòstols progressa a l'Església sota l'assistència de l'Esperit Sant [...]. Així Déu, que en altre temps havia parlat, parla contínuament amb l'Esposa del seu estimat Fill».²²

A l'Escriptura li correspon un primat com a ànima de tota la teologia, i l'Escriptura es fa viva i operant a l'Església en la Tradició vivent que fa que la paraula de la Bíblia no sigui lletra morta. El decret *Optatam totius*, al qual ja ens hem referit, és coherent amb aquesta visió quan proposa un mètode renovat per a l'estudi de la teologia dogmàtica que, *mutatis mutandis*, pot aplicar-se a les altres disciplines teològiques: «La teologia dogmàtica s'ha d'estructurar de forma que primer siguin explicats els mateixos temes bíblics; s'ha

20. *Dei Verbum*, 24.

21. *Ibíd.* 1.

22. *Ibíd.* 8.

d'exposar després als alumnes tant allò que els Pares de l'Església d'Orient i d'Occident han aportat a la fidel transmissió i exposició de cada veritat revelada com també a la ulterior història del dogma, atenent a la seva relació amb la història general de l'Església; després, a fi d'il·lustrar íntegrament, tant com sigui possible, els misteris de la salvació, els alumnes aprendran a penetrar-los més íntimament amb l'ajut de l'especulació i a copsar-ne les connexions, sota el magisteri de sant Tomàs». ²³ Es tracta d'un mètode històric, genètic, que, partint de les dades de la revelació, intenta mostrar el desenvolupament de la doctrina per comprendre-la més profundament, així com la seva articulació i coherència interna. El concili Vaticà I ja havia parlat del *nexus mysteriorum*, que permet una certa comprensió dels misteris revelats (cf. DH 3016). El papa sant Joan Pau II, en la seva encíclica *Fides et Ratio*, distingia dos moments inseparables en la teologia, l'*auditus fidei*, al qual ja hem fet referència, i l'*intellectus fidei*; ²⁴ d'una banda, l'escolta de les fonts i la seva interpretació, de l'altra, la intel·ligència de la fe, l'íntima penetració dels misteris, tenint present que són i seran sempre «misteris». Treball necessari si es vol articular el sentit universal del misteri del Déu u i tri amb expressions conceptuals formulades de manera universalment comunicable. Tornarem de seguida sobre aquesta qüestió.

4. TEOLOGIA I MAGISTERI

No es pot reflexionar sobre la teologia i el seu mètode sense fer referència a la relació amb el Magisteri de l'Església. Aquest mètode és un element intrínsec a la teologia, no una imposició que li vingui des de fora. La raó d'aquesta relació està en el caràcter de la teologia com a ciència de la fe, i és el Magisteri el que interpreta autènticament la fe de l'Església. Una bona metodologia teològica demana que aquesta funció del Magisteri no sigui ignorada i que es reflexioni sobre la seva autoritat i la seva naturalesa en els diversos nivells en què s'exerceix. D'altra banda, el Magisteri ha de reconèixer el paper de la teologia en la vida de l'Església: «Els bisbes i els teòlegs tenen vocacions diferents i han de respectar les competències pròpies de cadascun d'ells per evitar que el Magisteri reduïxi la teologia a una mera ciència repetitiva o que els teòlegs pretinguin substituir el Magisteri de l'Església [...]. La teologia investiga i articula la fe de l'Església, el Magisteri eclesiàstic proclama aquesta fe i la interpreta

23. *Optatam totius*, 16.

24. Cf. *Fides et ratio*, 65.

autènticament».²⁵ Si és legítim parlar d'un «magisteri» dels teòlegs, aquest no pot ser concebut com a alternatiu o menys encara oposat al dels pastors. Cada missió en l'Església està al servei de la seva unitat i en la cura d'aquesta unitat els pastors tenen una funció determinant. Aquests han de reconèixer als teòlegs una llibertat de recerca, que «s'inscriu dins d'un saber racional l'objecte del qual ha estat donat per la Revelació, transmesa i interpretada en l'Església sota l'autoritat del Magisteri i acollida per la fe. Descuidar aquests elements, que tenen valor de principi, equivaldria a deixar de fer teologia».²⁶ D'altra banda, ni el Magisteri ni la teologia poden ignorar el *sensus fidei* del poble de Déu, més encara, en les seves funcions respectives l'han de tenir en compte per a discernir les seves manifestacions genuïnes de les possibles desviacions.²⁷

5. ALGUNES TASQUES DE LA TEOLOGIA AVUI

El document de la Comissió Teològica Internacional, al qual ja ens hem referit, *La teologia avui*, enumera en el seu últim capítol alguns temes actuals que s'haurien de tenir en compte per a una més profunda il·luminació de la intel·ligència dels creients. M'inspiro en aquests punts lliurement, sense atènyer-me al text de la Comissió.

5.1. La racionalitat de la teologia. La fe i la raó són, segons la coneguda expressió de sant Joan Pau II, com les dues ales amb les quals l'esperit humà s'eleva cap a la contemplació de la veritat.²⁸ Des dels temps antics la fe ha buscat la intel·ligència, *fides quarens intellectum*, *credo ut intelligam*, segons les conegudes expressions, que troben el seu origen en sant Anselm.²⁹ L'objectiu de la intel·ligència no és substituir la fe, sinó aprofundir la fe mateixa (*intellectus quaerens fidem*) i fer-la conèixer a qui en dubta. D'altra banda, la fe enriqueix la raó, n'amplia els horitzons, i la fa arribar a on ella sola no hauria pogut imaginar. La relació entre raó i fe no ha estat sempre pacífica. En un primer moment, ens trobem amb una certa distància en relació amb la saviesa humana, considerada incompatible amb la fe. Bastarà recordar la reacció de Pau en la primera carta als Corintis (cf. 1Co 1,18-2,5); per a Tertul·lià no hi havia res

25. CTI, *La teología hoy*, 37-38.

26. CDF, instr. *Donum veritatis*, sobre la vocació eclesial del teòleg, 12.

27. CTI, El "*sensus fidei*" en la vida de la Iglesia.

28. Cf. *Fides et ratio*, Introducció.

29. *Proslogion* 1.

en comú entre Atenes i Jerusalem.³⁰ Des dels primers temps de l'Església va haver-hi, però, altres actituds. Sant Justí va entendre el cristianisme com la veritable filosofia. Amb la seva teologia del *Logos*, així com la dels altres apòlogetes, ha considerat que Jesús és la plenitud de la raó, i que les llavors del *Logos* (*semina Verbi*) es trobaven també en el pensament dels filòsofs grecs. No podem recórrer totes les etapes d'aquest diàleg, que de vegades ha estat una confrontació.³¹ A l'encíclica *Fides et Ratio* (esp., núm. 36-48), que per molt temps serà punt de referència obligat en aquesta matèria, es tracen les línies fonamentals de la relació fe-raó i de les seves vicissituds en la història.

La veritat revelada per Déu necessita la raó per poder ser universalment proclamada. Només la raó pot impedir que la fe es precipiti en la superstició o en el fanatisme. L'Església ha parlat sovint de la fe com d'un «obsequi raonable» (cf. Rm 12,1). L'obediència de la fe demana que s'atorgui a Déu l'homenatge de l'intel·lecte i de la voluntat,³² però certament sense renunciar a ells. La fe, d'altra banda, ajuda la raó a aconseguir el nivell del que és realment capaç, i li pot impedir caure en l'error. Té poc sentit l'alternativa fe (teologia) o ciència. En aquest diàleg la filosofia té un paper determinant, però no hem d'oblidar que les ciències humanes i les ciències de la naturalesa poden ser i són, de fet, interlocutores vàlides de la teologia per a l'enriquiment de tots.

La teologia ha d'estar oberta al món i en constant intercanvi amb ell. Diu la Comissió Teològica Internacional: «Un criteri de la teologia catòlica és que ha d'estar en constant diàleg amb el món. Això hauria d'ajudar l'Església a llegir els signes dels temps, il·luminada per la llum que prové de la revelació i beneficiar-se'n en la seva vida i la seva missió».³³ Per part seva, la Congregació per a la Doctrina de la Fe havia afirmat alguns anys abans: «És funció del teòleg assumir de la cultura i del seu ambient elements que li permetin il·luminar millor un o un altre aspecte dels misteris de la fe».³⁴

Altrament, la fe porta al coneixement perquè brota de l'amor. Assenyala el papa Francesc: «En tractar-se d'una llum, la fe ens invita a endinsar-nos-hi, a explorar cada vegada més els horitzons que il·lumina, a fi de conèixer millor allò que estimem».³⁵ La teologia neix del desig d'un millor coneixement del Déu summament estimat. Ha de brotar de l'amor i portar a ell.

30. Cf. *Praescr. Haer.* VII 9 «Quid ergo Athenis et Hierosolymis? Quid academiae et ecclesiae?»

31. Es pot veure referent a això la *lectio magistralis* del papa Benet XVI a Ratisbona (12 de setembre de 2006).

32. Cf. *Dei Verbum*, 5.

33. *La teología hoy*, 58.

34. *Donum veritatis*, 10.

35. *Lumen fidei*, 36.

5.2. Unitat i pluralitat en la teologia. Una és la fe i, per tant, una ha de ser la teologia, en la pluralitat de mètodes i de disciplines. El contacte viu amb el misteri de Crist, que ha unit per sempre el cel i la terra i els homes entre si, és sempre necessari per a mantenir la unitat de la teologia catòlica. Però si durant segles es va parlar exclusivament de la «teologia», en singular, en els temps recents s'ha començat a parlar també de «teologies», en plural. Diversos factors han contribuït a aquest canvi terminològic. Primer de tot, la pluralitat de disciplines teològiques. També els diversos estils de pensament, els quals poden adoptar formes diferents. Diverses cultures, diverses àrees geogràfiques, poden requerir una manera d'expressió diversa o un llenguatge divers. Pensem en les exigències de la inculturació, necessitat tan sentida en regions de cristianització més recent. Aquest pluralisme, en cert sentit legítim i àdhuc necessari, té, tanmateix, els seus límits. El diàleg i la col·laboració serà sempre una exigència; es tracta sempre de la recerca comuna de la veritat i de l'edificació del cos de Crist, u en la seva varietat i divers en la seva unitat.

5.3. La teologia no és únicament una ciència, és també una «saviesa», que es relaciona amb la saviesa espiritual i l'experiència dels sants. Els llibres sapiencials de l'Antic Testament ens obren a la saviesa de Déu, a l'actitud justa davant d'ell. La saviesa ve del Senyor (cf. Sir 1,1) i es fonamenta en el temor del Senyor (cf. Sl 110,11; Pr 1,7; 9,19; Sir 1,14...). És la saviesa que Jesús ha expressat encara més profundament, quan ens diu que Déu ha revelat els seus secrets als humils i els ha ocultat als savis i entesos (cf. Mt 11,25; Lc 10,21). Enfront de la saviesa del món, Pau proclama la «saviesa de Déu» (cf. 1Co 1,24). La tradició cristiana coneix la «teologia negativa», que no és la negació de la teologia, sinó al contrari, la capacitat d'admirar-se davant el misteri infinit de Déu, el *Deus semper maior*, amb una actitud oberta. La teologia ha d'alimentar-se amb la pregària i amb la lloança i ha de desembocar en elles. El papa Francesc ha parlat repetides vegades de la teologia «de genolls». Si la teologia i la mística no poden confondre's, perquè una és adquirida i l'altra infusa, no es pot ignorar el vincle que les uneix: una teologia que no purifica el cor del teòleg i dels seus oïdors i que no els porta a la trobada amorosa amb Déu no seria una veritable teologia: «El qui no estima no coneix Déu, perquè Déu és amor» (1Jn 4,8).

5.4. Afegim pel nostre compte que la teologia avui no pot oblidar la *via pulchritudinis*, la via de la bellesa, sigui plàstica, literària o musical. La història de l'art sacre és eloqüent. En les seves diverses manifestacions contribueix

a l'esplendor de la litúrgia, que ha de ser sempre una font inspiradora de la teologia i que, segons el concili Vaticà II, «és eminentment acció sagrada, l'eficàcia de la qual, amb el mateix títol i grau idèntic, no la iguala cap altra acció de l'Església».³⁶ Aquests aspectes són ben presents en la tradició de l'Ateneu Universitari Sant Pacià.

6. A MANERA DE CONCLUSIÓ. CRITERIS DE RENOVACIÓ

En el Proemi de la recent constitució apostòlica *Veritatis gaudium* sobre les universitats i facultats eclesiàstiques, el papa Francesc indica alguns criteris fonamentals per a la renovació dels estudis eclesiàstics en «una Església en sortida missionera». Els enumero breument:³⁷

1. El criteri prioritari i permanent és la contemplació i la introducció espiritual, intel·lectual i existencial en el cor del *kerygma*.
2. El diàleg a tots els nivells, com a exigència intrínseca per a experimentar comunitàriament l'alegria de la Veritat i aprofundir el seu significat.
3. La *inter- i trans-disciplinarietat* exercides amb saviesa i creativitat a la llum de la Revelació. El principi de la unitat del saber en la diversitat i el respecte de les seves expressions múltiples qualifica la proposta acadèmica.
4. La necessitat de «crear xarxes» entre les diferents institucions que en qualsevol part del món promouen els estudis eclesiàstics. Vivim en un sol món i hem de pensar en un projecte comú. L'Església ha d'experimentar la seva catolicitat com a ferment d'unitat i de diversitat. Ens hem referit ja a aquest punt.

Tot un projecte per als propers cinquanta anys de vida de la Facultat de Teologia.

Ad multos annos!

Arquebisbe Lluís F. LADARIA
Prefecte de la Congregació
per a la Doctrina de la Fe

36. CONCILI VATICÀ II, Constitució *Sacrosanctum Concilium*, 7; ib. 10: «La litúrgia és el cim al qual tendeix l'actuació de l'Església i alhora la font d'on brolla tota la seva força».

37. Cf. *Veritatis gaudium*, 4.